

ТИПОЛОГІЯ КОМПОЗИЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗОВОЇ БАЙКИ

Стаття присвячена вивченню композиції англomовної прозової байки. Подана детальна класифікація композиційної структури за основними типами. На прикладах англomовних прозових байок проведений ретельний аналіз композиції; виокремлено декілька рівнів, притаманних цьому типу тексту. Визначена роль кожного рівня у комунікації автор-читач.

Ключові слова: авторське мовлення, байкова фігура, діалогічність, епічність, композиційна структура, комунікант, монологічність.

Гончарук О.Н. Типология композиционной структуры англоязычной прозаической басни. Статья посвящена изучению композиции англоязычной прозаической басни. Дана подробная классификация композиционной структуры по основным типам. На примерах англоязычных прозаических басен проведен тщательный анализ композиции; выделено несколько уровней, присущих этому типу текста. Определена роль каждого уровня в коммуникации автор-читатель.

Ключевые слова: авторская речь, басенная фигура, диалогичность, эпичность, композиционная структура, коммуникант, монологичность.

Goncharuk O.M. Typology of compositional structure of English prose fable. This article is devoted to the study of the composition of English prose fable. Detailed classification of compositional structure on the basic types is provided. It is realized a close examination of the composition through the examples of English prose fables; extracted several levels inherent in this type of text. The role of each level in the author-reader communication is determined.

Keywords: author speech, fable figure, dialogic, epic, compositional structure, communicant, monologic.

Композиційні структури байки різних часів і народів мають як загальні ознаки, так і розбіжності. Чотири композиційно-стилістичних рівня притаманні всім байкам, кожний рівень складається з частин, але їх кількісне і якісне співвідношення всередині кожного рівня може змінюватись, відображаючи типи композиції, що домінують у певну епоху в певному етносі.

У роботі Л.С. Піхтовнікової подано класифікацію композиційної структури за основними типами на матеріалі німецької віршованої байки XVIII століття [1, 88-90]. Тексти байок, що досліджувались, поділяються на діалого-епічний, епіко-діалогічний та епічний типи композиційної структури. В свою чергу кожний тип композиційної структури поділяється ще на два підтипи. Загалом виокремлено шість типів композиційної структури байки:

1) Діалого-епічний: 1) перший тип композиційної структури з переважанням діалогу зі швидкою зміною реплік над авторським мовленням;

2) другий тип композиційної структури з переважанням монологічного діалогу над авторським мовленням;

3) Епіко-діалогічний: 3) третій тип композиційної структури, який відрізня-

няється тенденцією до розширення авторського мовлення та скорочення діалогічного;

4) четвертий тип композиційної структури байки з міні-діалогом на фоні авторської розповіді;

5) Епічний: 5) п'ятий тип композиційної структури з недіалогічною прямою мовою байкових фігур на фоні авторського мовлення; 6) шостий тип композиційної структури, який побудовано лише на авторському мовленні.

Нашим **завданням** було виокремлення типів композиційної структури англomовної прозової байки, і, розглянувши тексти англomовних прозових байок різних авторів, ми дійшли висновку, що більшість з них можна віднести до п'ятого типу композиційної структури з недіалогічною прямою мовою байкових фігур на фоні авторського мовлення (майже половина проаналізованих байок). Частина байок належить до другого типу композиційної структури, в якому переважає монологічне мовлення над авторським (приблизно 25%). Перший тип, в якому переважає діалог зі швидкою зміною реплік над авторським мовленням налічує близько 14% проаналізованих текстів. І найменше всього текстів байок належить до шостого типу композиційної структури, які складаються лише з авторського мовлення, їх приблизно 6%. Серед проаналізованих текстів англomовних прозових байок виявлені лише поодинокі випадки, коли зустрічаються третій та четвертий типи композиційної структури, які належать до епіко-діалогічних типів.

Звернемось до деяких прикладів, щоб більш наочно схарактеризувати той чи інший тип композиційної структури.

Байку А. Бірса *"Philosophers Three"* ми відносимо до першого типу композиційної структури з переважанням діалогу зі швидкою зміною реплік над авторським мовленням:

A Bear, a Fox, and an Opossum were attacked by an inundation.

"Death loves a coward," said the Bear, and went forward to fight the flood.

"What a fool!" said the Fox. "I know a trick worth two of that." And he slipped into a hollow stump.

"There are malevolent forces," said the Opossum, "which the wise will neither confront nor avoid. The thing is to know the nature of your antagonist."

So saying the Opossum lay down and pretended to be dead (2).

Ця байка, безумовно, відноситься до стислих. Вона налічує всього 7 рядків. Стислість виражається у стислій експозиції (1 рядок). Діалог складається всього із трьох реплік байкових фігур. Експліцитно виражена мораль відсутня. Окрім експозиції та ремарок автора у байці немає більше ніяких описів. Це все доводить, що байку можна віднести до стислих.

Діалогічність виражається у наявності діалогу, з якого можна зрозуміти про різні наміри байкових фігур. Авторське мовлення зведено до мінімуму. Розвиток сюжету відбувається саме в діалозі. Контрастність байки можна зрозуміти із того, що кожний персонаж має свою, відмінну від іншого, точку зору. І не лише її висловлює, а одразу ж і виконує свій намір.

Стильова риса динамічності підтверджується швидкою зміною подій. Репліку останнього персонажа Опосума ніхто із решти байкових фігур (Ведмеда та Лисиці) вже не чує. Вона адресована немов читачу.

Дидактичність теж присутня у цій байці. Явно вираженої моралі у байці немає. Не можна зробити висновок і з останньої репліки Опосума. Немає також коментарів автора щодо викладеного сюжету. Але можна зрозуміти головну думку автора: коли приходить лихо, потрібно триматись гуртом, а не поодинці, хто як може. Отже, мораль має імпліцитний характер.

Усі перелічені вище характеристики підтверджують, що байка відноситься до першого типу композиційної структури.

До першого типу можна віднести ще декілька байок цього автора: *"The Ineffective Rooter"*, *"The Cat and the King"*, *"The Lion and the Rattlesnake"*, *"The Tail of the Sphinx"*, *"The Boneless King"*, *"A Transposition"*, *"A Creaking Tail"*, *"The Foggy and the Sheik"*, *"The Mirror"*, *"An Antidote"*, *"The Fabulist and the Animals"*, *"The Disinterested Arbiter"* [2].

Розглянемо приклад байки, що відповідає другому типу композиційної структури з переважанням монологізованого діалогу над авторським мовленням. Байка А. Лоубела *"The Baboon's Umbrella"*:

The Baboon was taking his daily walk in the jungle. He met his friend, the Gibbon, on the path.

"My good friend," said the Gibbon, "how strange to find you holding an open umbrella over your head on such a sunshiny day as this."

"Yes," said the Baboon. "I am most annoyed. I cannot close this disagreeable umbrella. It is stuck. I would not think of walking without my umbrella in case it should rain. But, as you see, I am not able to enjoy the sunshine underneath this dark shadow. It is a sad predicament."

"There is a simple solution," said the Gibbon. "You need only to cut some holes in your umbrella. Then the sun will shine on you."

"What a good idea!" cried the Baboon. "I do thank you."

The Baboon ran home. With his scissors, he cut large holes in the top of his umbrella. When the Baboon returned to his walk, the warm sunshine came down through the holes.

"How delightful!" said the Baboon.

However, the sun disappeared behind some clouds. There were a few drops of rain. Then it began to pour. The rain fell through all of the holes in the umbrella. In just a short time, the unhappy Baboon was soaked to the skin. Advice from friends is like the weather. Some of it is good; some of it is bad (4, 12).

Як і в першому типі, тут діалог є основним структурно-композиційним елементом. У більшості байок він значно переважає епічну частину. Але в цих діалогах переважає монологічне висловлювання. З цієї причини діалогічність наближається до монологічності. Байкові фігури теж можуть бути протиставними, але монологічність уповільнює розвиток конфлікту. Тобто знижується і динамічність розвитку сюжету, а з цим відповідно збільшується рівень статичності.

Цю байку за обсягом можна віднести до розгорнутих. Авторське мовлення займає незначне місце, поступаючись місцем монологізованим реплікам байкових фігур – Гібону та Бабуїну. Їх не можна назвати антагоністичними фігурами, але із тексту ми робимо висновок, що Гібон – хитрий, до того ж

він удає із себе й розумного. А Бабуїн – простий, а також через невеликий розум – довірливий. На цьому й побудовано основну думку цього діалогу.

Також присутня стильова риса – дидактичність. Мораль виражена експліцитно. Суть цієї байки в тому, що поради друзів не завжди можуть бути корисними.

До другого типу композиційної структури відносимо і низку інших байок Арнольда Лоубела: *“The Crocodile in the Bedroom”*, *“The Ducks and the Fox”*, *“King Lion and the Beetle”*, *“The Lobster and the Crab”*, *“The Hen and the Apple Tree”*, *“The Frogs at the Rainbow’s End”*, *“The Bear and the Crow”*, *“Madame Rhinoceros and Her Dress”*, *“The Bad Kangaroo”*, *“The Elephant and His Son”*, *“The Pelican and the Crane”*, *“The Young Rooster”*, *“The Mouse at the Seashore”* [4], а також байки Джеймса Тербера *“The Two Turkeys”*, *“The Tiger Who Understood People”*, *“The Moth and the Star”*, *“The Stork Who Married a Dump Wife”*, *“The Crow and the Oriole”*, *“The Glass in the Field”*, *“The Tortoise and the Hare”*, *“The Hen and the Heavens”* [5].

Найбільша кількість проаналізованих текстів байок належить до п'ятого типу композиційної структури з недіалогічною прямою мовою на тлі авторського мовлення. Розглянемо один із прикладів: байку А. Лоубела *“The Poor Old Dog”*:

There was an old Dog who was very poor. The only coat he had to wear was mostly holes held together by ragged threads. He could feel the pebbles on the pavement through the thin soles of his tattered shoes. He slept in the park because he had no home.

The Dog spent most of his time searching in garbage cans. He found bits of string and buttons. These he sold for pennies to passerby.

The Dog always walked with his nose close to the curb, looking for things to sell. That is how he came to find the gold ring that was lying in the gutter. “My luck has changed”, cried the Dog, “for I am sure that this is a magic ring!”

The Dog rubbed the ring and said, “I wish for a new coat. I wish for new shoes. I wish for a house to live in. I wish these wishes would come true right now!”

But nothing happened. The Dog felt the wind through the holes in his coat. He felt the pebbles under his thin shoes. That night he slept on his usual bench in the park.

Several days later, the Dog saw a note on a lamppost. The note said “Lost: gold ring. Large reward. Mr. Terrier. Ten Wealthy Lane.”

The old Dog hurried to Wealthy Lane. Mr. Terrier was overjoyed to have his ring returned. He thanked the Dog profusely and gave him a bulging purse that was full of coins.

The Dog bought a warm fur coat. He bought a pair of good shoes with thick soles.

There was a large amount of money left over. The Dog used the rest of it as a down payment on a cozy little house. He moved right in and never had to sleep in the park again.

Wishes, on their way to coming true, will not be rushed (4, 25).

За обсягом байка є розгорнутою. Автор подає багато описової інформації, через що байка отримує рису статичності поряд з певною динамікою розповіді. Діалог у цій байці відсутній. Є декілька реплік головного персонажа, Старого Песика. І хоч ці репліки короткі, вони несуть дуже велике смислове навантаження. Саме в них розкривається характер цієї байки. Усі події розгортаються лише в одному акті. У цій байці є лише один головний персонаж, тому антитезисність відсутня. Противагою Песику може виступати лише його доля, але й вона в решті решт йому посміхається.

У байці чітко вираженою є дидактичність. Мораль виражена експліцитно. Автор хоче донести до нас думку про те, що не треба прискорювати здійснення мрій, для всього настане свій час.

До п'ятого типу композиційної структури можна віднести й решту байок А. Лоубела: *"The Cat and His Visions"*, *"The Ostrich In Love"*, *"The Camel Dances"*, *"The Pig At The Candy Store"*, *"The Hippopotamus At Dinner"*; байки Дж. Тербера *"The Shrike and The Chipmunks"*, *"The Seal Who Became Famous"*, *"The Bear Who Let It Alone"*, *"The Green Isle in the See"*, *"The Elephant Who Challenged the World"* [4]. А також проаналізовані тексти байок Е. Фрідмана: *"The Bridge"*, *"A Nervous Condition"*, *"The Friendly Forest"*, *"Round in Circles"*, *"Projection"*, *"Raising Chain"*, *"The Power of Belief"*, *"An American Holly"*, *"Soaring"*, *"Net Results"*, *"Metamorphosis"*, *"The Course"*, *"Symbiosis"*, *"Attachment"*, *"Jean and Jane"*, *"The Magic Ring"*, *"The Lesson"*, *"Cinderella"*, *"Caught in Her Own Web"*, *"The Wallflower"*, *"Panic"*, *"Burnout"*, *"Narcissus"*, *"Tradition"* [3].

Проаналізуємо шостий тип композиційної структури. Представником цього типу може бути байка Дж. Тербера *"The Hunter and the Elephant"*.

Once upon a time there was a hunter who spent the best years of his life looking for a pink elephant. He looked in Cathay and he looked in Africa; he looked in Zanzibar and he looked in India; but he couldn't find one. The longer he looked, the more he wanted a pink elephant. He would trample black orchids and he would walk right past purple cows, so intent was he on his quest. Then one day in a far corner of the world he came upon a pink elephant and he spent ten days digging a trap for it and he hired forty natives to help him drive the elephant into the trap. The pink elephant was finally captured and tied up and taken back to America.

When the hunter got home, he found that his farm was really no place for an elephant. It trampled his wife's dahlias and peonies, it broke his children's toys, it crushed the smaller animals around the place, and it smashed pianos and kitchen cabinets as if they were berry boxes. One day, when the hunter had had the elephant for about two years, he woke up to find that his wife had left his bed and his children had left his board and all the animals on the estate were dead except the elephant. The elephant was the same as ever except that it had faded. It wasn't pink any more. It was white.

Moral: A burden in the bush is worth two on your hands (5, 25).

Згідно з характеристиками шостого типу ця байка повністю побудована на авторському мовленні. У байках цього типу мовленнєві акції байкових фігур повністю відсутні. Дія та протидія представлені в описі автора. Тому

динамічність або статичність залежать від того, як ці дії зображені. Представлену байку можна віднести до відносно динамічних. Мисливець активно шукає рожевого слона по всьому світу, знаходить, привозить його до себе на ферму, але врешті решт поведінка рожевого слона нічим не відрізняється від поведінки звичайних слонів – він не може вжитися на фермі. Мораль у цій байці виражена експліцитно. Автор застерігає, що невідома проблема вдвічі важча за існуючу.

До шостого типу композиційної структури можна віднести ще декілька байок Дж.Тербера *“The Courtship of Arthur and Al”*, *“The Hen Who Wouldn’t Fly”*, *“The Patient Bloodhound”* [5].

Кожний композиційно-стилістичний рівень відіграє певну роль у комунікації автор-читач, незмінну в усіх байках. Але реалізація цієї ролі специфічна для кожної байки, кожного сюжету і набору персонажів. У якості прикладу опису прагматики композиційних рівнів повернемося до тексту байки *“The Baboon’s Umbrella”*, наведеного в цьому розділі.

У цій байці очевидним образом реалізуються жанрово-специфічні функції: іносказання, дидактична, сатирична (показана комічність надання дурних (або підступних) порад і ще більша комічність їх дотримування). Подальша прагматика байки виявляється на композиційно-стилістичних рівнях.

На образно-асоціативному рівні для створення метафори людської нерозумної довірливості необхідні такі конвенціональні властивості персонажів, які можуть бути перенесені на людину. З такою прагматичною метою на змістовому рівні автор уводить екстралінгвістичні умови: можливість дружити павіана і гібона, тварини розмовляють, використовують «людські» предмети (парасолька), оцінюють їх.

На композиційно-стилістичних рівнях байки використовуються різні моделі спілкування комунікантів. На змістовому рівні кодова модель обслуговує сюжет, тобто передає комунікантам (персонажам, читачу) буквальний зміст подій. На цьому ж рівні використовується інференційна модель при інтерпретації повідомлень усіма комунікантами. На образно-асоціативному рівні використовується інтеракційна модель спілкування між автором і читачем: автор демонструє за допомогою іносказання глибокий, небуквальний зміст, а читач його інтерпретує. Цим прикладом ми підтверджуємо тісний зв’язок прагматики і стилістики тексту байки.

Отже, проаналізувавши тексти англomовних прозових байок, ми дійшли **висновку**, що серед них є представники усіх шести перелічених типів композиційної структури. Найбільша кількість текстів відповідає п’ятому типу з недіалогічною прямою мовою байкових фігур на тлі авторського мовлення. Найменшу частину складають представники третього і четвертого типів композиційної структури, які відрізняються тенденцією до розширення авторського мовлення та скорочення діалогічного. Кожний композиційно-стилістичний рівень байки відіграє певну прагматичну роль, однакову в усіх байках. Але специфіка реалізації цієї ролі залежить від сюжету, змісту конкретної байки, набору її персонажів. У **перспективі** ми і далі будемо вивчати композицію англomовної байки у різних аспектах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен 18 в.): дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. С. Пихтовникова. – К., 1992. – 338 с.
2. Bierce A.: Fantastic Fables, 2013. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.analitica.com/bitbliblioteca/bierce/fables.asp>
3. Friedman E. H. Friedman's Fables / E. H. Friedman. – NY : The Guilford Press, 1990. – 213 p.
4. Lobel A. Fables / A. Lobel. – NY : HarperCollins Publishers, 1980. – 48 p.
5. Thurber J. Fables for Our Time and Famous Poems / J. Thurber. – NY: Harper & Row Publishers, 2008. – 128 p.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2014 р.